

در گذر تبلیغی رمضان و محرم، هجرت‌ها و مسافرت‌های زیارتی، همیشه هجران قرآن را مشهود یافتیم. جدایی عموم مردم و نسل جوان در مدارس و دانشگاه‌ها، از قرآن شریف، مصیبت بزرگی است که دل هر انسان مسلمانی را به درد می‌آورد. یکی از روحانیان کاروان‌ها در مدینه منوره در روضه النبی با توسل و توجه گفت: قرآن را باز کردم تا ببینم پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم با من چه می‌گوید بعد از باز نمودن قرآن آیه «و قال الرسول یا رب ان قومی اتخذوا هذا القرآن مهجورا؛ و رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم گفت: پروردگارم به درستی که امت من این قرآن را گرفتند؛ در حالی که از آن جدا شده‌اند»؛ یعنی قرآن در دست دارند؛ اما از اعتقادات و عمل به آن که روح حیات را در کالبد انسان می‌دمد، دور افتاده‌اند. پیامبر اکرم گویا با تفعل زنده، درباره هجران قرآن درد دل می‌کند و سخن می‌گوید.

داستان: شبی در مسجد جمکران قم جناب حجة الاسلام و المسلمین حاج محسن قرائتی که به حق يك کارشناس تبلیغی موفق در سطح جامعه هستند این آیه را به من متذکر شدند: «قل یا اهل الكتاب لستم علی شی حتی تقیموا التورایة و الانجیل و ما انزل الیکم من ربکم؛ بگو ای اهل کتاب شما هیچ آیین درستی ندارید؛ (دارای ارزشی نیستی) مگر اینکه کتاب‌های آسمانی الهی چون تورات و انجیل و آن چه از جانب پروردگارتان به شما نازل شده است، قرآن را اقامه کنید».

ایشان بیان نمودند که امروز این دوری در همه جامعه مشهود است و من به شما توصیه می‌کنم که با قرآن ارتباط و انس داشته باشید. باید از دل سوزی ایشان و همه عاشقان احیای اسلام و قرآن تشکر و همه در صفی واحد برای این امر خطیر که اقامه ثقل اکبر است، اقدام کنیم. در تمام ایام و بهترین فرصت‌های تبلیغی باید سعی نماییم جلسات وسیع، هدایا و هزینه‌های بالا را برای زنده نمودن قرآن به کار گیریم و جلساتی مستمر برای برادران و خواهران در منزل‌ها و مجامع عمومی تشکیل دهیم تا آب حیاتی برای جان‌ها و ارواح مستعد باشد. در پی این مسائل برآن شدیم تا در این موضوع، اهمیت و انگیزه‌های شناخت قرآن را با آیات و روایات نورانی تقویت و تقدیم کنیم تا روشنی راه ره روان مسیر قرآن گردد و ثوابی به ارواح انبیای الهی و امامان هدایت علیه‌السلام و تعجیل در ظهور بقیه الله الاعظم عجل الله فرجه و شادی شهیدان راه حق و فضیلت و امام خمینی آن رادمرد تاریخ بشر و والد معظم، مرحوم حاج احمد زهری - رحمة الله علیهم اجمعین - باشد.

فصل اول

سوءاستفاده از قرآن

حضرت باقر علیه‌السلام

قرآن، معجزه جاوید اسلام

قرآن کامل‌ترین و جامع‌ترین کتاب‌های آسمانی الهی و اساسی‌ترین معجزه حقانیت اسلام است. معجزات انبیا با اتمام زمان رسالتشان پایان پذیرفت؛ ولی از آن جا که اسلام دینی جاودانه است، معجزه‌اش هم ابدی است. قرآن شریف اعجاز خود را تحدی (مبارزه‌طلبی) بیان می‌کند: «ان کنتم فی ریب مما نزلنا علی عبدنا فاتوا بسورة من مثله و ادعوا شهدائکم ان کنتم صادقین؛ اگر شما از آنچه بر بنده ما نازل کردیم، در شک هستید، تا آن جا که قدرت دارید، شاهدان خود را بخوانید و سوره‌ای مثل قرآن بیاورید؛ پس عدم توانایی شما، دلیل برحقانیت نزول آن از جانب خداوند است. این مطلب در دو جای دیگر قرآن هم بیان شده است: «افلا یتدبرون القرآن ولو کان من عند غیر الله لوجدوا فیہ اختلافا کثیرا؛ چرا در قرآن اندیه نمی‌کنند و اگر نزد غیر خدا بود، در آن اختلافات بسیاری می‌یافتند». حال که در آن هیچ اختلافات، باطل، تضاد و تناقضی نیست و از تمام عیوب ادبی، علمی، منطقی و غیره پاک است، آشکار می‌شود که از جانب خداوند بزرگ فرود آمده است: «فان لم تفعلوا و لن تفعلوا؛ اگر انجام ندهاید و هرگز انجام نخواهید داد». شما تا ابد نمی‌توانید مثل قرآن، کتابی ارائه دهید. مجموعه آیات، بیانگر انحصار این نزول و انشا و تدوین قانون و کتاب در قدرت ازل و ابدی خداوند است و هیچ

فردی تاکنون نتوانسته و تا آخر هم نخواهد توانست سوره‌های مثل قرآن بیاورد؛ چه رسد کتابی بیاورد که در بردارنده بیش از ۶۶۰۰ آیه باشد. امت اسلام باید افتخار کنند که دین محمد صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و قرآن شریف در میان ادیان و کتاب‌های آسمانی، تحریف نشده و نخواهد شد خداوند سبحان فرموده است: «نحن نزلنا الذکر و انا له لحافظون؛ ما قرآنم

را فرو فرستادیم و همانا قطعاً حافظ آن هستیم». وقتی که قدرت ابدی الهی نگهبان قرآن باشد، قطعاً هیچ کس توانایی تحریف و خیانت در این امانت الهی را نخواهد داشت. زمانی که اراده و مشیت خداوند به حفظ قرآن و دین تعلق بگیرد فرد یا افرادی نمی‌توانند خلاف اراده الهی گامی بردارند و کتاب مبین خدا را دستخوش اهداف شوم شیطانی و هواهای نفسانی خود قرار دهند. خداوند متعال می‌فرماید: «تَنْزِيلَ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ؛ این قرآن نزولی از جانب پروردگار جهانیان است»؛ بدین جهت، این مفاهیم عالی و مطالب عمیق علمی که ۱۴۰۰ سال قبل در سرزمین حجاز نازل شد، از تمام ابعاد و جهات معجزه بود و هم اکنون نیز که سیر علوم به پیشرفت‌هایی دست یافته، اعجاز و جاودانگی آن باقی است. حال، ای جوانان سلحشور در میدان اعتقاد، ایمان و عشق به اسلام و قرآن و اهل بیت علیه‌السلام بیایید با شوری عظیم و بسیجی عمومی، کمر بند پرواز را ببندیم و در صراط مستقیم الهی، در فهم اسلام و آموزش ابعاد قرآن آموزش قرائت، ترتیل و تلاوت صوت و تجوید تفکر و فهمیدن، عمل کردن و تبلیغ و دفاع از آرمانهای آن با گام‌هایی استوار و تصمیم‌های قطعی، حرکت عظیم و خالصانه‌ای را آغاز کنیم تا حق حفاظت و نگهبانی از دین و قرآن و عترت را انجام داده، در محضر الهی بیش از این شرمنده و سر افکنده نشویم. شهیدان، جان‌هایشان را فدا کردند و ما باید وقت‌ها، فکرها، دارایی‌ها، هنرها، علم‌ها و ذوق‌ها را نثار و ایثار کنیم تا جامعه در جهت قرآن و عترت به کمال حقیقی به کمال حقیقی خود برسد.

پیام‌ها

۱. اسلام دینی ابدی، کتابش هم جاودانه تا روز قیامت است.
۲. قرآن کتاب انسان‌سازی و بیانگر روش صحیح زندگی در جهت تحقق آرمانهای الهی و انسانی می‌باشد.
۳. مبارزات قدرتهای بزرگ در طول تاریخ با اسلام و قرآن، هیچ ثمره‌ای در جهت محو نمودن، جایگاه این کتاب عزیز نداشته است.
۴. افتخار داشتن کتاب بی نظیر و پاک در جهان، مخصوص مسلمین است.
۵. خداوند سبحان حافظ کتابی است که از تمام عیب‌ها و نقص‌های علمی و ادبی، زمانی و مکانی، پاک می‌باشد.

فصل دوم

آداب قرآن

اول: پاک بودن در محضر قرآن

دوم: رفعت و بزرگی و پاکی و نورانیت قرآن ایجاب می‌کند که در محضر او پاکان راه یابند، آلودگان تا زمانی که خویشتن را بازسازی نکرده اند و طهارت اعتقادی را با اسلام و مایمان آوردن حاصل نمودند و سیما و صورت و دست خود را با آب زلال شستشو نداده‌اند، تا روح و جسم را تطیف ننموده‌اند باید در محضر قرآن قرار نگیرند، زیرا بهره‌مند نگشته، بلکه خود عصیان و ضرری است که متوجه دنیا و آخرت آنان می‌گردد. پاکان روح و جسم زیننده محضر جمال جمیل قرآن هستند. ((لا یمسه الا المطهرون)) جز پاکان، آن (=قرآن شریف) را دست نمی‌زنند؛ پس، دست زدن به قرآن بدون غسل یا وضو و تیمم حرام است و از گناهان بزرگ به شمار می‌رود.

رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم فرمود: «ان افواهم طرق القرآن فطیبوها بالسواك؛ به درستی که دهان‌های شما راه‌های بیان قرآن است؛ پس آنها را با مسواک کردن و تمیز نمودن معطر کنید».

نکات آموزنده

۱. طهارت و نظافت از تمام جهات در انس باقرآن رعایت شود.

۲. دهان‌ها و دندان‌ها را هنگام نماز و قرآن خواندن پاکیزه و خوش بو کنید تا فضیلت این اعمال عبادی ده هابرا برشود و کمالات انسانی و کیفیت اعمال بالا رود .

۳. طهارت ظاهری، یعنی که انسان از نجاساتی مثل خون، بول و غایب پاک باشد و طهارت باطنی، با وضو، غسل، تیمم و پذیرش اسلام محقق می‌شود. انسان کافر، با ذکر شهادتین، مسلمان و پاک می‌شود؛ پس اسلام جزء یکی از مطهرات است .

۴. قرآن کلام پاکی است که باید زبان، دهان و ارواح پاک بخوانند تا مؤثر شود .

۵. قرآن را نباید به دست کافر داد؛ مگر اینکه برای هدایت و تحقق حق باشد زیرا قرآن پاک را در دامن و دست قرار نمی‌دهند

دوم: ساکت بودن و گوش دادن در محضر قرآن

«و اذا قرء القرآن فاستمعوا له و انصتوا لعلکم ترحمون؛ و زمانی که قرآن خوانده می‌شود، به آن گوش دهید و ساکت باشید تا مشمول رحمت الهی گردید».

دومین آداب در محضر قرآن شریف، گوش دادن به آیات الهی است .

اگر انسان دقت کند و به کلام خداوند سبحان احترام بگذارد، مورد رحمت الهی قرار می‌گیرد و اگر این احترام رعایت نشود، طبق مفهوم آیه، این افراد از رحمت الهی محروم می‌شوند .

استماع، یعنی انسان تمام ابزار شناخت و معرفتش را در جهت فهم و عمل به کلام الهی قرار دهد .

سومین آداب در محضر قرآن سکوت در حین تلاوت قرآن است. زمانی که قاری، قرآن را تلاوت می‌کند، افراد باید ساکت باشند تا افکار و حواس متوجه کلام الهی گردد. پس انسان با گوش دادن و سکوت نمودن از روی احترام و فهم و عمل کردن به قرآن کمالات را به دست می‌آورد. لذا اگر این ادب در محضر قرآن رعایت نشود، از رحمت الهی دور می‌گردد. متأسفانه در برخی مجالس، این آداب هنگام قرائت قرآن رعایت نمی‌شود. زمانی که مجلس اعتبار چندانی نداشته یا کسی در آن مجلس جمع نشده باشد، از قرآن استفاده می‌شود؛ در حالی که این کار، اشتباه و خلاف مقام عالی قرآن در پیشگاه حضرت رب العالمین است .

جوانان دل سوخته و عاشق اسلام و قرآن باید از این ثقل اکبر، بیشتر دفاع نمایند، احترام بالاتری را قایل شوند. تا دل دردمند مولای عارفان علی علیه السلام را شاد کنند. که می‌فرماید: «الا من اشتاق الی الله فلیستمع کلام الله؛ کسی که مشتاق خداوند است، باید به سخن خدا گوش فرادهد».

حضرت رسول صلی الله علیه و آله وسلم فرمود: «من استمع آیه من القرآن خیر له من ثبیر ذهبا و الثبیر اسم جبل عظیم بالیمین؛ کسی که به آیه‌ای از قرآن گوش فرا دهد از جهت فضیلت بهتر از کوه ثبیر است در حالی که طلا باشد ثبیر کوهی در یمن است پس ارزش گوش دادن به قرآن، از کوه‌های بزرگ طلا بالاتر است .

«عن الرجل یقرأ القرآن یجب علی من یسمعها الانصات له و الاستماع و الانصات؛ زراره می‌گوید از حضرت صادق علیه السلام درباره مردی که قرآن می‌خواند سؤال شد که آیا واجب است کسانی که می‌شنوند، سکوت کنند و گوش بدهند؟ حضرت فرمود بله زمانی که نزد تو قرآن خوانده می‌شود، گوش دادن و سکوت بر تو واجب است».

نکات آموزنده

۱. با توجه به آیه شریفه و روایات پیشین و وضع جامعه ما و جلسات قرآن، تکلیف چه می‌شود؟ شما قضاوت کنید

۲. در جلسات قرآن مردم باید ساکت باشند و باتمام وجود، به کلام حق گوش جان بسپارند و تمام پذیرایی‌ها و صحبت‌ها

قطع شود تا احترام کلام الهی مراعات گردد.

۳. بیان وجوب ساکت و دهن و گوش دادن امام صادق علیه السلام وظیفه ما را سنگین تر می کند؛ اما متأسفانه افراد زیادی به این واجب عمل نکرده در حالی که باید همه مردم این مهم را احیا نمایند.

۴. عمل بر خلاف نص صریح قرآن و روایات که سکوت و گوش دادن است، یعنی سرپیچی از دستورهای خداوند و چهارده معصوم علیهما السلام.

۵. فرد متخلف از این دستورها چگونه می خواهد برای خود یا مرده و زنده اش قصد تقرب و ثواب کند؟ با سر پیچی از سیره اولیای الهی نمی شود کمالات را به دست آورد و به درجات عالی انسانی رسید.

۶. عاشقان برای استماع سخن معشوق، سر از پا نمی شناسد. چرا ما چنین نیستیم؟ چون عاشق واقعی قرآن نبوده و، شناخت و شعور و معرفت کافی به نازل کننده و نازل شده نداریم.

۷. ثواب قرائت قرآن دادی است، نه این که به اندازه زمان، اجرت و پاداش داده می شود؛ بلکه از دریای بیکران رحمت الهی فراتر از زمان و مکان فضیلت عطا می گردد.

۸. از نشانه های عاشق این است که باید به کلام معشوق گوش جان بسپارد و ببیند خواسته او چیست و با عمل به درخواست هایش، زمینه را برای دیدار و وصال فراهم سازد و این زیارت، محقق نمی شود؛ مگر اینکه سخن او را کاملاً بفهمد و به آن عمل نماید تا او اذن ملاقات دهد و سرانجام دیدار یار و رسیدن به مطلوب تحقق یابد.

استعاذه در قرآن خواندن

چهارمین آداب قرآن: «فاذا قرأت القرآن فاستعذ بالله من الشیطان الرجیم؛ زمانی که قرآن می خوانی، از شرارتها و وسوسه های شیطان رانده شده به خداوند سبحان پناه ببر». پیش از آغاز قرآن و نماز مستحب است، «اعوذ بالله من الشیطان الرجیم» بگوئیم. حضرت امام صادق علیه السلام فرمود: «اغلقوا ابواب المعصیة بالاستعاذه وافتحوا ابواب الطاعة بالتسمیة؛ درهای گناه و معصیت الهی را با پناه بردن به خدا ببندید و با گفتن «بسم الله الرحمن الرحیم؛ درب اطاعت را بگشایید».

از حلبی نقل شده که امام صادق علیه السلام درباره پناه بردن به خدا از شر شیطان در شروع هر سوره ای که افتتاح می شود، پرسیدم. امام فرمود بله از شر شیطان رجیم به خدا پناه ببر و بعد یادآوری فرمود که مراد از رجیم خبیث ترین شیاطین است: «سألته عن التعوذ من الشیطان عند كل سورة تفتحها؟ فقال نعم، فتعوذ بالله من الشیطان الرجیم و ذکر ان الرجیم اخبث الشیاطین». بله هر گاه کلام الهی مطرح می شود کلام شیاطین جنی و انسی نباید در قرآن نفوذ کنند، احزابی چون مارقین، ناکثین و قاسطین به وجود خواهند آمد و از قرآن، استفاده باطل خواهند نمود: «کلمة حق یراد بها الباطل؛ کلام حقی که از آن باطل اراده می شود» پس باید جلو وسوسه های شیاطین جنی و انسی را در تمام ابعاد فکری، عملی و اعتقادی گرفت تا خواندن و مطالعه و تفکر در آن مفید واقع شود. انسان باید به خدا پناه ببرد تا بتواند شیرینی و زیبایی آیات و مطالب عمیق آن را با قلبی سالم و وجدانی پاک و اندیشه ای درست بفهمد و لذت ببرد. وسوسه های شیاطین مانع بهره گیری از این منبع علم و نور و حق است. قرآن کریم در دو سوره فلق و ناس به پیامبر امر می کند که از شر وسوسه های شیاطین محفوظ بمانیم.

فصل سوم

جایگاه قرآن شریف

قرآن، کتاب هدایت رحمت و مو عظه، نصیحت و شفابخش روح و جسم برای دنیا و آخرت انسان مؤمن است: «یا ایها الناس قد جائتکم موعظة من ربکم و شفاء لما فی الصدور و هدی و رحمة للمؤمنین؛ ای مردم برای شما از جانب پروردگارتان، پند و شفایی برای سینه هایتان از تمام دردهای روحی و جسمی و بلاها و وسوسه ها و هدایتی و رحمتی برای مؤمنان آمد».

نکات آموزنده

۱. قرآن شریف موعظه‌ای الهی برای همه انسان‌ها در طول تاریخ بوده و هست .
۲. قرآن، شفا بخش همه دردها و درمان همه مشکلات روحی و جسمی می‌باشد.
۳. قرآن، چراغ هدایت بشر در میان همه تاریکی‌های اعتقادی، فکری، سیاسی و... و راه گشای همه بن بست‌ها است .
۴. قرآن شریف، از طرف مربی نظام وجود، جهت‌تربیت و رساندن انسان‌ها به کمال حقیقی نازل شده است .
۵. قرآن شریف برای مؤمنان موجب رحمت دنیا و آخرت است .

۶. نکره بودن چهار عنوان، موعظه، شفا، هدایت و رحمت دلیل بر این است که عظمت این موعظه، شفا بخشی این شفا دهنده، هدایت گری این هدایت کننده و رحمت این کتاب عظیم، نزد انسان‌ها شناخته شده نیست و مردم نمی‌دانند که این کتاب، چه گوهر گران بهایی در تمام ابعاد است تا از آن بهره ببرند. انسان برای شناخت خالق و کتاب او باید خود را بشناسد؛ چراکه: «من عرف نفسه فقد عرف ربه؛ کسی که خود را شناخت خدا را شناخته است» و توانایی فهم و کتاب الهی را می‌یابد که بدون تقوا نصیب انسان نمی‌شود؛ زیرا آب زلال را در ظرف تمیز می‌ریزند. علوم الهی زمانی در ظرف عقل و جان و روح انسان ریخته می‌شود که از گناهان پاک و به کمالات الهی متصف باشد .

فصل چهارم

قرآن، امام بشرومن قبله کتاب موسی اماما و رحمة؛ و قبل از آن (قرآن)، کتاب موسی رهبر و رحمت بود «و اکنون قرآن شریف، امام و رهبر و رحمت بیکران خداوندی برای مردم است .

امام علی علیه السلام فرمود: «علیکم بالقرآن فاتخذوه اماما قائدا؛ بر شما باد توجه به قرآن پس آن را رهبر و پیشوای خود بگیرید» لذا باید در تمام ابعاد اعتقادی، عملی، اخلاقی سیاسی، حکومتی، فرهنگی، اجتماعی و معاشرتی به آن کتاب جامع اقتدا نماییم تا به پیروزی دست یابیم .

حضرت علی علیه السلام فرمود: «علیکم بالقرآن فاتخذوه اماما قائدا؛ بر شما باد توجه به قرآن. پس آن را رهبر و پیشوای خود بگیرید» لذا باید در تمام ابعاد اعتقادی، عملی اخلاقی، سیاسی، حکومتی، فرهنگی، اجتماعی، معاشرتی به آن کتاب جامع اقتدا نماییم تا به پیروزی دست یابیم.

حضرت علی علیه السلام فرمود: «سیأتی علیکم من بعدی زمان لیس فیہ شیء من الحق و لا اظهر من الباطل و لیس الکتاب امامهم فلم یبق عندهم الا اسمه ولا یعرفون الا خطه و زبره؛ به زودی پس از من بر شما می‌آید که هیچ چیزی در آن زمان مخفی‌تر از باطل نیست و کتاب الهی، امام مردم نیست و نزد مردم از قرآن به جز اسم چیزی باقی نمانده است و به جز خط و حرکات چیزی را نمی‌شناسند».

نکات آموزنده

۱. زمانی که مردم جامعه، امام خود را شناسند، حق مخفی‌تر از هر چیز، و باطل ظاهرتر از آن خواهد شد .
۲. بالاترین خسارت، جدایی از معدن علم و هدایت است؛ مثل کودکی که مادر و مربی نداشته باشد. انسان، بدون وحی و رهبری الهی، از رشد و کمالات خویش محروم می‌شود .
۳. وجود رهبر، قانون و کتاب برای يك ملت، عامل ایجاد وحدت، عدالت و رحمت است.

۴. حضرت علی علیه السلام وجود ظاهری قرآن را در جامعه بی فایده، بلکه موجب مشتبه شدن حق به باطل می‌داند؛ زیرا حاکمان ستمگر و منافق برای حفظ ظواهر حکومت اسلامی به صورت زیبا و خواندن و ترتیل و تفسیری که به حکومت ضربه نزنند، باقرآن، حق و عدالت را در اذهان مردم مشتبه جلوه می‌دهند. حق و باطل را جایگزین یکدیگر نموده، معروف را منکر و منکر را معروف نشان می‌دهند. زمانی که یک زن بد حجاب که آیات الهی را عملاً ترک می‌کند، قرآن را به

(۵)

صورت ظاهری در ماشین و منزل، برای حفظ منافع و سلامتی خود قرار می‌دهد نه برای دلسوزی و احیا و عمل به آن. باید به محتوا و مغز قرآن و اصل و ریشه آن عمل کنیم تا عزت اصیل و دیرینه خود را به دست آوریم. بیابیم اسلام ناب محمدی را بشناسیم و آن را از اسلام و اسلام گرایان صوری و ظاهری و اسلام اموی‌ها و عباسی‌ها و اسلام امریکایی‌ها و وهابی‌ها جدا کنیم. وحدت در شعار نمی‌تواند وحدت در شعور ایجاد کند؛ پس بیابیم فهم، درک و اندیشه را از اسلام حقیقی یان کنیم که رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله وسلم در مقابل ابوسفیان‌ها و ابو جهل‌ها و روز دیگر، امام علی علیه السلام در مقابل اسلام قاسطین، مارقین و ناکثین، سپس امام حسین علیه السلام در مقابل هجوم یزیدیان، اسلام ناب را مطرح کردند؛ پس شناخت اسلام بر همه امت لازم است و عدم شناخت موجب ضربات و خسارت‌های بزرگی به قرآن و اسلام خواهد شد. امروز بیشتر حاکمان اسلامی، ظواهر را حفظ و به پوسته اسلام توجه کرده و در دام خطرناک استکبار جهانی قرار گرفته و ملت‌های خود را با ظواهر اسلامی گول زده و فریب داده‌اند.

امت اسلام باید در یک دست قرآن، و در دست دیگر، نبوت، امامت، رهبری الهی، مفسر و معلم قرآن را گرفته، به وصیت رسول اکرم صلی الله علیه و آله وسلم عمل کند که فرمود: «انی تارك فيكم الثقلين ما ان تمسكتم بهما لن تضلوا ابدا كتاب الله و عترتي اهل بيته لن يفترقا حتى يردا على الحوض؛ به درستی که من در میان شما دو چیز سنگین را گذاشتم که اگر به این دو تمسک کنید، هرگز گمراه نمی‌شوید. کتاب خدا و عترت اهل بیت من، قرآن و سیزده مقام معصوم و همانا آن دو هرگز جدا نمی‌شوند تا بر حوض بر من وارد شوند» اگر مسلمانان به وصیت آن نبی الهی جامه عمل بپوشانند، به قدرت و شوکت اسلامی خود در جهان خواهند رسید.

فصل پنجم

قرآن، بهترین سخن

«الله نزل احسن الحديث كتابا؛ خداوند سبحان بهترین سخن را به صورت کتاب نازل فرمود».

رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم فرمود: «ان احسن القصص و ابلغ الموعدة و انفع التذکر و اصدق القول کتاب الله؛ همانا بهترین سخن و بهترین داستان‌ها و رساترین پند و مفیدترین یاد آوری و راست‌ترین گفتار، کتاب خداوند سبحان یعنی قرآن شریف است».

نکات آموزنده

۱. خداوند ابدی است دین اسلام و قرآن هم تا روز قیامت جاودانه است.

۲. خداوند از عیوب و نقص‌ها منزّه است و قرآن نیز چنین است.

۳. همه کتاب‌های آسمانی و علوم الهی آفریده خداوند سبحانند و از وحی الهی سرچشمه گرفته‌اند، چنان که همه مردم آفریده خدایند.

خداوند متعال می‌فرماید: «علم الانسان مالم يعلم؛ خداوند آنچه را انسان نمی‌دانست به او آموخت». «علم الانسان ما لم يعلم؛ خداوند آنچه را انسان نمی‌دانست به او آموخت». «علمه البیان؛ خداوند بیان را به انسان تعلیم داد». و علم آدم الاسماء کلها؛ خداوند همه اسماء را به آدم آموخت». خداوند که نخستین و بزرگترین بشریت است، دانش‌ها و بیان‌ها و تمام حکمت و علومش را در اختیار انسان گذاشت و در يك کلاس رقابتی بین ملائکه و آدم ابوالبشر فرمود: انسان در علم الاسماء پیروز شد و تقدم و ارزش انسان بر ملائکه روشن گشت؛ پس تمام مواد اولیه علوم انسان، از وحی و علام الغیوب، یعنی خداوند سبحان، سرچشمه گرفته است. چنان که خداوند در اصل وجود و تمام اسماء و صفات نیکو کامل‌ترین وجود است، کتاب

وسخن او نیز در تمام جهات داستانی، پندی، ادبی، عبادی، اخلاقی، سیاسی، اجتماعی، حکومتی، تذکر و هشدار، زیبایی، بشارت و انذار...بهترین و برترین سخنان، کتاب آسمانی است

فصل ششم

(۶)

تلاوت قرآن

«الذین اتیناهم الکتب تلونه حق تلاوته اولئک یومنون به؛ کسانی که کتاب را به آنها دادیم آن را چنان که شایسته تلاوت است تلاوت می‌کنند. اینان به کتاب الهی ایمان دارند».

از مفهوم آیه استفاده می‌شود که تلاوت نکردن به صورت شایسته و بایسته موجب سقوط انسان از مراتبی ایمان می‌گردد.

امام صادق علیه‌السلام در تفسیر آیه بالامی فرماید «پرتلون آیاته و یتفهمون معانیه و یعملون بأحكامه و پر جون وعده و یخشون عذابه و یتملون قصصه و یعتبرون أمثاله و یأتون أوامره و یجتنبون نواهیه؛ کسانی که آیات قرآن را به صورت ترتیل می‌خوانند و معانی آن را می‌فهمند و به احکام روح بخش آن عمل می‌کنند. و امیدوار به بهشت و وعده‌های آن هستند و از عذاب آن می‌ترسند و قصه‌های آن را بیان می‌کنند و از مثال‌های در موارد مختلف حق و باطل پند می‌گیرند و از دستورات آن اطاعت می‌کنند و از نهی‌های آن دوری می‌گزینند». اینان حق تلاوت قرآن شریف را محقق می‌نمایند.

رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم فرمود: «من تلا آیه من کتاب الله کانت له نوراً یوم القیامة؛ کسی که آیه‌ای از کتاب خدا را تلاوت کند، برای او در قیامت نوری خواهد بود».

نکات

۱. حق تلاوت، یعنی پیروزی بی چون و چرا از قرآن تا حق آن ادا و وظیفه انسانی و اسلامی ما نسبت به آن کتاب شریف تحقق پیدا نماید.

۲. حق تلاوت، یعنی تأمل و اندیشه کردن نه با سرعت و عجله خواندن.

۳. فهم خوب و عمیق معانی قرآن برای هر انسان عاشقی لازم است.

۴. عمل به احکام انسان ساز قرآن باید سر لوحه زندگی ما گردد.

۵. در آیات بشارت، انسان‌ها مشمول وعده‌های الهی و مقامات معنوی و رحمت و اسعه الهی می‌شوند.

۶. از عذاب‌های الهی در قرآن می‌ترسند.

۷. داستان‌های قرآن را مجسم می‌کنند تا از آنها عبرت و درس بگیرند.

۸. از مثال‌های قرآن پند و عبرت می‌آموزند و در زندگی از آنها بهره می‌گیرند.

۹. اوامر الهی را اطاعت می‌کنند.

۱۰. مواردی را که خداوند در قرآن ممنوع کرده ترك و از آنها دوری نمایند.

تلاوت حقیقی آن است که تمام حقوق قرآن و خداوند مراعات و تکالیف و وظایف الهی ما انسان‌ها محقق و نورانیت دنیا و آخرت تأمین شود.

فصل هفتم

ترتیل قرآن

«ورتل القرآن ترتیلا؛ قرآن را به نحو ترتیل بخوان»؛ زیرا بهترین کیفیت خواندن همین است و در روایت بعدی خواهیم یافت که این امر با رعایت چه نکاتی محقق می‌شود.

مولای عارفان حضرت علی علیه‌السلام در تفسیر آیه شریفه فرمود: «بینه تیبانا و لا نثر الرمل ولا تهذه هذا الشعر وقفوا عند عجائبه و حرکوا به القلوب ولا یكون هم احدکم اخر السوره؛ قرآن را به صورت خوبی بیان کنید و آن را چون شن‌ها پراکنده نکنید و آن را چون شعرها به سرعت نخوانید. در آیات عجیب آن اندیشه و تأمل و فکر کنید و دل‌ها را به وسیله آن به سوی خدا حرکت دهید. تلاش یکی از شما تمام کردن سوره نباشد».

چنان که بدن با جراحی بهبود می‌یابد، دردهای روحی هم به وسیله قرآن مداوا می‌گردد: «جرحوا به القلوب؛ دل‌ها را با

(۷)

قرآن مداوا نمایید. «افرغوا قلوبکم؛ دل‌ها را بوسیله قرآن بپرورانید.» بحزنون به انفسهم و یستثیرون به دواء دائهم؛ قاریان واقعی خودشان را به وسیله قرآن ترسناک می‌نمایند و درمان درد هایشان را به وسیله آن می‌طلبند

نکات آموزنده

۱. قرآن را با بیانی زیبا و شیوه عالی مطرح نمود.
۲. قرآن را نباید چون ریگ‌های بیابان در بادهای شدید متفرق و پراکنده کرد؛ زیرا آیات با هم ارتباط دارند این مجموعه قانون از هم جدا نیست؛ لذا نباید مثل بعضی انسان‌ها بود که «یومن ببعض و یکفر ببعض؛ به بعضی از آن ایمان می‌آورند و به بعضی دیگر کافر می‌شوند.
۳. آیات قرآن نباید چون اشعار، با سرعت و طرب خوانده شود.
۴. باید در فرازهای شگفت‌انگیز قرآن تعمق و اندیشه کرد.
۵. قلوب را باید به وسیله قرآن متحول نمود و انقلاب وجودی و درونی را با آیات الهی ایجاد کرد.
۶. کوشش هیچ کس نباید اتمام سوره باشد؛ بلکه فهم و درک مطالب آن مورد توجه قرار گیرد تا زمینه عمل به این کتاب عظیم فراهم شود.
۷. قلب‌ها را باید با قرآن اصلاح و آنها را از علوم و حقایق قرآنی پر کرده، جان‌ها را معدن علوم آن قرار داد.
۸. ترتیل قرآن را باید شفا و داروی حیات بخش دردها قرار داد.

فصل هشتم

قرائت قرآن

«فاقرؤا ما تیسر من القرآن... پس بخوانید آن چه از آن قرآن مقدور است». این آیه شریفه از مهم‌ترین آیات قرآن در موضوع بحث است که باید به دقت مورد عنایت همه مسلمانان قرار گیرد. خداوند سبحان با بیان نماز شب و بیداری در دل شب حالات انسان‌ها در جنگ و مرضی، سفر و حضر و سختی‌ها می‌فرماید: هر قدر برای شما امکان دارد، قرآن بخوانید و به آن بی‌توجهی نکنید. این امر الهی را نباید نادیده گرفت؛ زیرا بالاترین وجود بعد از خداوند سبحان وجود قرآن شریف است و انبیا الهی و اولیا و اوصیا، قربانی حاکمیت و عمل به آن شدند و در طول تاریخ، تفسیرها، بیان‌ها

،وقت‌ها و عمرها فدای آن شده است؛ اما متأسفانه در همین زمان هنوز بسیاری از مسلمانان از خواندن، آموزش، فهمیدن و عمل بهدر بی خبری و غفلت به سر می‌برند.

«یدفع عن قاری القرآن بلاء الدنيا و یدفع عن مستمع القرآن بلاء الاخره؛ از قرائت کنندگان بلاهای دنیا و از گوش کنندگان قرآن بلاهای آخرت دور می‌شود. زیرا اگر بلاها و بی دینی‌های دنیا نباشد، آخرت آباد است بلا و مصیبتی بالاتر از بی ایمانی و ضعف اعتقادی نیست و اگر کسی در دنیا ضرر کرد، در آخرت هم ذلیل و خوار می‌شود.

امام سجاد. امام صادق علیهما السلام شش مورد از ارزش‌های تلاوت قرآن به شرح ذیل بیان فرموده‌اند :

۱. کسانی که قرآن را به دیگران می‌آموزند، دارای ده ثواب و ده درجه در نزد خداوند و ده گناه از آن‌ها پاک می‌گردد .

۲. کسانی که قرآن گوش می‌دهند، برای هر حرفی يك ثواب و يك درجه نوشته و يك گناه محو می‌شود.

۳. کسانی که قرآن را در نماز ایستاده می‌خوانند، به تعداد هر حرف صد ثواب و صد درجه نوشته و صد مورد از گناهان آن‌ها محو می‌شود.

۴. کسانی که قرآن را در نماز نشسته می‌خوانند، به تعداد هر حرف، پنجاه ثواب و پنجاه درجه نوشته می‌شود و پنجاه مورد از گناهان آن‌ها از بین می‌رود .

۵. کسانی که قرآن را ختم می‌کنند يك دعای مستجاب (در همان زمان یا بعد) دارند .

(۸)

۶. کسانی که به قرآن نظر می‌کنند، بدون این که آن را بخوانند بر ایشان به تعداد هر حرف، يك ثواب و يك درجه نوشته و يك گناه از آنان محو می‌شود

امام باقر علیه السلام و رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم هفت نکته مهم را در مورد قرائت بیان فرمودند: «من قرأ عشر آیات فی لیلة لم یکتب من العافلین و من قرأ خمسين آية کتب من الفائتین و من قرأ مائة آية کتب من الخاشعین و من قرأ ثلاث مائة آية کتب من الفائزین و من قرأ خمسمائة آية کتب من المجتهدین و من قرأ الف آية کتب له قنطار من تبر اصغرها مثل جبل احد و اکبرها ما بین السماء و الارض».

۱. کسی که در يك شب، ده آیه قرآن بخواند، از غفلت کنندگان خواهد بود .

۲. کسی که در يك شب، پنجاه آیه قرآن را بخواند، اهل ذکر الهی به شمار می‌رود .

۳. کسی که در يك شب، صد آیه قرآن بخواند، از فرمانبران الهی می‌شود.

۴. کسی که در يك شب، دویست آیه قرآن را بخواند، از اهل خضوع و خشوع در محضر الهی خواهد بود .

۵. کسی که در يك شب سیصد آیه قرآن را بخواند از پیروزمندان الهی می‌شود .

۶. کسی که در يك شب، پانصد آیه قرآن را بخواند، در زمره مجتهدان در دین خدا نوشته می‌گردد .

۷. کسی که در يك شب، هزار آیه از قرآن بخواند، برای او قنطاری از طلا می‌نویسند که کوچک‌ترین آنها مثل کوه احد و بزرگ‌ترین آن به اندازه فاصله میان آسمان‌ها و زمین است «سئل النبی صلی الله علیه و آله ای الناس أحسن الناس صوتا بالقرآن؟ قال: من اذا سمعت قراءته رأیت أنه یخشی الله؛ از رسول خدا پرسیده شد کدام مردم از جهت صوت قرآن بهترین هستند؟ حضرت فرمود: زمانی که از فرد قرائت قرآن را شنیدی و دیدی که او از خدا می‌ترسد».

نکات آموزنده

۱. انسان هر قدر ذکر الهی و این شعائر را که آیات قرآن است، بیش‌تر زنده نگه دارد، مورد عنایات خداوند متعال بیشتر قرار می‌گیرد.

۲. رشد انسان با معدن کمال آن تحقق می‌یابد.

۳. هر چه زحمت بیشتر باشد، کمالات عالی‌تری نصیب انسان می‌شود: «لیس للانسان الا ما سعی؛ ارزش انسان در گرو کوشش و تلاش اوست». «الکسل یضر بالدين والدنيا؛ تنبلی و سستی به دین و دنیا ضرر می‌زند». «خسر الدنيا و الاخرة؛ این افراد با تنبلی خویش به دین و دنیای خود ضرر می‌زنند». لذا همه مطالب گذشته، بیانگر ارزش کوشش بوده و اثرات بی‌توجهی به قرآن و غفلت از آن را تذکر می‌دهد.

۴. لازمه پاکی انسان از گناهان، ارتباط با کتاب الهی است که انسان را می‌سازد و از خباثت‌های روحی و جسمی پاک می‌نماید.

۵. ارزش تلاوت آیات و کیفیت و کمیت آنها در پیشگاه الهی با دقت در روایات گذشته روشن می‌گردد.

۶. ثواب قرائت هزار آیه قرآن به اندازه کوه احد، مثالی محسوس برای انسان‌ها است؛ چرا که بیشتر از آن در محاسبه انسان‌ها نمی‌آید؛ اگر چه به فاصله آسمان‌ها و زمین تشبیه شده باشد.

۷. تلاوت قرآن و ارتباط با آن، رذایل را ریشه کن می‌سازد و غفلت را از بین می‌برد و کمالات را برای انسان در جهت رشد و تعالی او به ارمغان می‌آورد.

۸. قاری قرآن باید از خدا بترسد تا قرائت او تربیت‌کننده روح و جان و عقلش باشد.

۹. مسلمانان به ویژه جوانان باید در صف واحد در يك بسیج فرهنگی برای توجه بیشتر به قرآن باید در تمام ابعاد قرائت، فهم، عمل و ترویج آن بکوشند تا به عظمت انسانی و اسلامی خود برسند.

(۹)

فصل نهم

امام رضا علیه‌السلام از پدر بزرگوارش نقل فرموده که مردی از امام صادق علیه‌السلام پرسید: «ما بال القرآن لا یزداد علی النشر و الدرس الا غضاضة فقال: لان الله تبارک و تعالی لم یجعل له زمان دون زمان و لا لناس دون ناس فهو فی کل زمان جدید و عند کل قوم غض الی یوم القیامه؛ چرا تازگی قرآن بر اثر نشر و تدریس و بحث کردن هر روز بیش‌تر و زیادتر می‌شود؟ حضرت فرمود: برای اینکه خداوند سبحان قرآن را برای زمان معین یا گروه معینی از مردم نازل نفرموده؛ بلکه همه زمان‌ها و برای همه مردم است؛ پس قرآن در هر زمانی جدید و نو و نزد هر گروه و قومی تا روز قیامت تازه خواهد بود».

نکات آموزنده

۱. در قرآن کهنگی و سردی بیان و عدم تطبیق با زمان و مردم ندارد.

۲. قرآن گل همیشه بهاری است که عطر آن، همیشه مشام انسان و روح آدمی را شاداب می‌سازد.

۳. روح و جان قرآن در زمان و مکان و گروه و نژاد خاصی محصور نیست و جامعیت آن، از مرزهای نژادی، قومی و زمانی و مکانی گذشته است و همه را هدایت می‌نماید و نجات می‌دهد.

۴. وجود تفاسیر متعدد قرآن در طول تاریخ، این کتاب را از خواندن و تفسیر و بیان‌های آیندگان بی‌نیاز نکرده است و هر کس، گوهری و جواهری از این دریای عمیق استخراج می‌کند و انسان‌ها را با عاوم جدید قرآنی آشنا و به جاودانه بودن آن بیش‌تر پی می‌برد و باور می‌کند که قرآن دریای عمیق علوم الهی است.

امام صادق علیه السلام فرمود: «ای مفضل» احتجز من الناس کلهم بسم الله الرحمن الرحيم و یقل هو الله احد: اقرأها عن یمینک و عن شمالک و من بین یدیک و من خلفک و من فوقک و من تحتک فاذا دخلت علی سلطان جائر فاقراها حین تنظر الیه ثلاث مرات واعقد بیدک الیسری ثم لا تفرقها حتی تخرج من عنده؛ خودتان را از تمام شرارتها و بدی‌های مردم با کامه طیبه بسم الله الرحمن الرحيم و سوره مبارکه توحید (قل هو الله احد) حفظ کنید. آن سوره را از راستت و چپت و جلوت و عقبیت و بالایت و پایین خودت بخوان و زمانی که بر سلطان ستمگری وارد شدی، هنگامی که به او نگاه می‌کنی سه مرتبه بخوان؛ سپس با دست چپ به شمار و خواندن آن را ترک نکن تا از نزد آن سلطان خارج شوی».

نکان آموزنده

۱. قرآن در تمام این نمونه‌ها شفاست و رحمتش تحقق عینی داشته و دارد.
۲. ارتباط با قرآن در همه احوال باید مورد توجه قرار گیرد. برای انسان همیشه خطر سقوط از محضر الهی هست؛ پس نیاید از قرآن و دستور العمل نجات بخش آن غافل شد.
۳. توسل به قرآن موجب بسته شدن زبان ستمگران و دفع حمله آن‌ها می‌گردد.
۴. قرآن، مدافع حقوق انسان‌ها در تمام خطرات معنوی و مادی است.

فصل یازدهم

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله و سلم فرمود: «من اراد علم الاولین و الاخرین فلیقرء القرآن». «من اراد علم الاولین و الاخرین فلیثور القرآن؛ کسی که علم اول و آخر را می‌خواهد، باید قرآن بخواند و از علوم قرآنی بحث کند».

نکات آموزنده

۱. در قرآن شریف تمام علوم در همه ابعاد به صورت کلی یا تفصیلی بیان شده و ریشه همه دانش‌ها، از وحی و نبوت است.

(۱۰)

۲. قرائت قرآن همراه با تامل، تدبیر و تفکر، انسان را از حقایق علوم الهی آگاه می‌سازد.
۳. در نظام وجود، هیچ کتابی با این عمق علمی وجود نداشته و نخواهد داشت.
۴. مباحث علمی قرآن، انسان را از جهل به سوی شناخت و علم هدایت می‌نماید.
۵. خواندن ظاهری قرآن که فقط حرکات لب و زبان باشد، نمی‌تواند انسان را با علوم قرآنی آشنا سازد.
۶. علوم تمام انبیاد قرآن آمده است لذا هر کس می‌خواهد از همه دانش‌های رسولان الهی بهره‌مند شود، باید به قرآن مراجعه کند.
۷. بیائیم با گامی بلند، از این دریای بی انتهای علوم الهی بهره بیشتری برده، خود را از این دریای زلال سیراب کنیم تا حیات واقعی را به دست آوریم.

فصل دوازدهم

حضرت باقر علیه السلام فرمود: «من دخل علی امام جائر فقرأ علیه القرآن یرید بذلك عرضا من عرض الدنيا لعن القاری بكل حرف عشر لعنات ولعن المستمع بكل حرف لعنة؛ کسی که بر سلطان ستمگر وارد شود برای پول و متاع دنیا قرآن بخواند، این قاری قرآن به تعداد هر حرفی ده مرتبه لعنت می‌شود و گوش کننده آن به عدد هر حرفی یک مرتبه لعنت می‌گردد».

حضرت رسول اکرم صلی الله علیه و آله وسلم در وصیتش به حضرت علی علیه السلام فرمود: «ان فی جهنم رحی من حدید تطحن بها رؤوس القراء والعلماء المجرمین؛ در جهنم آسیابی از آهن است که سر قاریان قرآن و عالمان مجرم را آسیاب می‌کند».

نکات آموزنده

۱. کارها باید برای خدا باشد تا انسان را عزیز کند.
۲. بهره برداری از مقدسات در غیر مسیر خدا گناه بزرگی است که عقوبتی عظیم برای آن بیان شده است.
۳. اگر انا لله و انا الیه راجعون در زندگی عملی و رفتاری ما تحقق یابد، زندگی ما توحیدی و برای خدا شده و دور از هر عصیان و گناهی شکل الهی می‌گیرد.
۴. انسان نباید از مقدسات سویی استفاده کند و در جهت اهداف دنیایی و نفسانی بهره‌گیر ی نماید.

فصل سیزدهم

امام موسی بن جعفر علیه السلام فرمود: «من استکفی بأية من القرآن من الشرق الی الغرب کفی؛ کسی که به آیه‌ای از قرآن تمسک جوید، مشرق تا مغرب عالم برایش کافی است» و بر تمام مشکلات دینی، دنیایی و آخرتی، مصیبت‌ها و حوادث، دارایی‌ها و جان‌ها فایز خواهد آمد؛ در صورتی که با ایمان و اعتقاد کامل باشد.

نکات آموزنده

۱. ارزش يك آیه از کتاب عزیز الهی در جهات مادی و معنوی از همه جهان بالاتر است.
۲. يك آیه قرآن در تمام امور می‌تواند حلال مشکلات انسان باشد.
۳. رمز موفقیت در توسل و تمسک به قرآن، اعتقاد و ایمان و عمل به قرآن است.
۴. چرا انسان از این منبع قدرت و حفاظت و دفاع غافل است و از آن بهره‌مند نمی‌شود و به این سنگر دفاعی پناه نمی‌برد؟ دلیلش این است که منبع و سرچشمه حیات و عزت و شرف را نمی‌شناسد.
۵. مسلمان با داشتن قرآن، این معدن علم الهی، نباید از دشمنان هراسی داشته باشد و شیفته آنان شود و باید بداند تمام راه‌ها و نیازها و پیشگیری‌ها و درمان‌ها در این کتاب عزیز بیان گردیده است.

رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله وسلم فرمود: «من علم ولدا له القرآن قلده قلادة يعجب منها الاولون و الاخرون يوم القيامة؛ کسی که به فرزندش قرآن بیاموزد، گردنبنندی مدالی بر گردن او انداخته است که از آن اولین تا آخرین، در روز قیامت تعجب می‌کنند»

راستی که قاریان، معلمان و خدمت گزاران قرآن در پیشگاه حضرت رب العالمین مقاماتی عالی دارند. پس برای کسب این کمالات از هیچ تلاشی نباید فرو گذاری کنیم.

مولای یکتا پرستان علیه السلام فرمود: «حق الولد علی الوالد ان يحسن اسمه و يحسن ادبه و يعلمه القرآن؛ حق فرزند بر گردن پدر این است که: بر او نام نیکو بگذارد و او را خوب ادب کند و قرآن را به بیاموزد»

رسول خدا صلی الله علیه و آله وسلم فرمود: «من علم رجلا القرآن فهو مولاه؛ کسی که به مردی قرآن را بیاموزد، مولای اوست»؛ پس معلم قرآن مولای شاگردان خود اوست.

نکات آموزنده

۱. یاد دادن قرآن یکی از صدقات جاوید است.

۲. معلمان قرآن در روز قیامت به شاگردان خویش مدالی می‌دهند که موجب شگفتی همه اهل محشر می‌گردد.

۳. ارتباط عبد با مولایش تواضع، احترام و اطاعت است؛ پس شاگردان کلاس قرآن در مقابل استاد باید تسلیم و حفا شنو و او را مورد احترام خویش قرار دهند.

فصل پانزدهم

جایگاه حافظان قرآن

رسول گرامی اسلام صلی الله علیه و آله وسلم فرمود: «ان الذی لیس فی جوفه شی من القرآن کالبیت الخراب؛ همانا کسی که در وجودش چیزی از قرآن نباشد مثل خانه خراب است».

«ان الله تعالی لا یعذب قلبا و عی القرآن؛ همانا خداوند بزرگ قلبی را که صرف قرآن باشد، عذاب نمی‌کند».

نکات آموزنده

۱. وجود انسان با حفظ قرآن آباد می‌شود و نور الهی قرآن روح و عقل را روشن می‌سازد

۲. خداوند، انسانی را که ظرف نور قرآنی است، عذاب نمی‌کنند؛ چون قرآن رحمت، شفا و هدایت است، لذا در دنیا و آخرت با قرآن محشور می‌شود و از همه کمالات بهره‌مند می‌گردد.

۳. انسان برای حفظ، تلاوت، فهم و عمل و تبلیغ قرآن در جهت جلب رضایت پروردگار باید در دعاها و سجده‌ها از او بخواهد تا در این امر مهم قرآنی پیروزش گرداند.

۴. انسانی که وجودش از نور قرآن خالی است، مخروبه‌ای بیش نیست و خرابه‌ها همیشه محل فضولات و زباله‌اند. لذا جای بسیار خسارت و تأسف است که انسان وجود نازنین خلیفه الهی را از دست بدهد و خانه دلش محل غیر خدا و قرآن و چهارده معصوم گردد.

فصل شانزدهم

ارزش آموزش قرآن و عمل به آن

رسول گرامی صلی الله علیه و آله وسلم فرمود: «ان هذا القرآن القرآن مأدبه الله فتعلموا مأدبته ما استطعتم؛ همانا این قرآن غذای الهی و سفره خداست. طعام خدا را آن قدر که در توان دارید بیاموزید». قرآن غذای فکری و اعتقادی برای بندگان است؛ لذا

(۱۲)

انسان‌ها باید از این سفره الهی در حد توانایی فکری و فهم و اندیشه خود بهره گیرند تا روح و جان و فکر خود را تغذیه و دنیا و آخرت خویش را آباد سازند.

امام صادق علیه السلام فرمود: «ینبغی للمؤمن ان یتعلم القرآن او یکون فی تعلمه؛ سزاوار است برای انسان بایمان قبل از مرگش قرآن را یاد بگیرد، یا در حال آموزش بمیرد».

«من مات اولیائنا و شیعتنا و لم یحسن القرآن علم فی قبره لیرفع الله فیه درجه فان درجات الجنة علی قدر عدد آیات القرآن اقرء و ارق؛ اگر کسی از دوستان و پیروان ما بمیرد و قرآن را یاد نگرفته باشد، در قبرش به او یاد داده می‌شود تا خداوند درجات او را بالا ببرد. به درستی که درجات بهشت به مقدار و تعداد آیات قرآن است و به قاری قرآن گفته می‌شود: بخوان و بالا برو»

حضرت خاتم الانبیاء صلی الله علیه و آله وسلم فرمود: «الا من تعلم القرآن و علمه و عمل بما فیه فانا له سائق الی الجنة و دلیل الی الجنة؛ کسی که قرآن را یاد بگیرد و به دیگران بیاموزد و به دستورهای آن عمل نماید من حرکت دهنده او و راهنمای او به سوی بهشتم.

نکات آموزنده

۱. رسول گرامی صلی الله علیه و آله وسلم اهرم آزادی اسیران جنگی را آموزش قرآن و سواد قرار داد .
۲. با خواندن آیات قرآن، مقامات معنوی انسان بالا می‌رود و برای هر آیه‌ای درجه‌ای به او داده می‌شود .
۳. بزرگترین نقص مؤمن و شیعه اهل بیت علیهما السلام در پیشگاه الهی، بهره نداشتن از قرآن است .
۴. هر کس درجات بیشتری از بهشت را در محضر الهی می‌خواهد باید انس بیشتری با قرآن داشته باشد .
۵. خداوند دوستان امامان را ان قدر دوست دارد که در عالم برزخ کلاس قرآن و آموزش برای آن‌ها تشکیل می‌دهد تا تلاوت را بیاموزند و در قیامت و بهشت به آن‌ها خطاب می‌کند که بخوانید و بالا روید تا از درجات معنوی در محضر الهی محروم نشوید. این نهایت رحمت و عنایت خداوندی است تا دوستان اسلام از مقامات رفیع الهی محروم نگردند .
۷. سفره خداوند سبحان تمام غذاها را با بهترین کمیت و کیفیت دارا است و طبق نیازهای گوناگون، همه ابعاد روحی و جسمی انسان را تأمین و اشباع می‌کند .
۸. توجه به قرآن در جهات آموزش و فهم عمل انسان را به کمالات می‌رساند تا آن جا که وجود مقدس حضرت ختمی مرتبت صلی الله علیه و آله وسلم آن‌ها را به بهشت می‌برد .

فصل هفدهم

لعنت شدگان قرآن

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم فرمود: رب تال القرآن یلعنه؛ چه بسا تلاوت کننده آیات الهی که قرآن او را لعنت می‌کند».

«من تعلم القرآن للدنیا و زینتها حرم الله علیه الجنة؛ کسی که قرآن را برای دنیا و زیبایی آن یاد بگیرد، خداوند بهشت را بر او حرام می‌کند».

خداوند در قرآن می‌فرماید: «والسلام علی من اتبع الهدی؛ سلام بر کسی که هدایت الهی را تبعیت نماید». «سلام علیکم بما صبرتم فنعم عقبی الدار؛ سلام بر شما آن چه صبر نمودید، پس چه زیباست آن خانه جاوید آنها».

نکات آموزنده

۱. قرآن عده‌ای را لعنت می‌کند و بر عده‌ای سلام و درود می‌فرستد.

۲. قرآن به دوستان و دشمنان اعلام تولی و تبری می‌نماید.

۳. در جلسات قرآن، ستمگران، مطرود خدایند.

(۱۳)

۴. قاریان و گوش‌کنندگان قرآن در مجالس حاکمان ستمگر، از سوی قرآن لعنت می‌شوند و این سقوط انسان در محض الهی و قرآن شریف است.

۵. قرآن را نباید وسیله رسیدن به دارایی، ریاست و شهرت دنیا قرار داد و نباید از آن سوءاستفاده کرد؛ بلکه باید به بهترین شکل از آن بهره برده و دیگران بهره‌مند نمود.

فصل هیجدهم

تفکر و تدبر در قرآن

«افلا يتدبرون القرآن و لو كان من عند غیر الله لوجدوا فيه اختلافًا كثيرًا؛ آیا انسان‌ها در قرآن اندیشه نمی‌کنند که این کتاب آسمانی بر حق است و از جانب حضرت حق نازل شده و اگر از جانب غیر خداوند می‌بود، اهل اندیشه و دانشمندان در آن اختلافات زیادی می‌یافتند؟» زیرا بشر اشتباه می‌کند و عملش محدود بوده و پاکی کامل ندارد.

«افلا يتدبرون القرآن ام علی قلوب افعالها؛ آیا در مورد قرآن نمی‌اندیشند یا بر دل‌های آن‌ها قفل زده شده است؟» یعنی ابزار شعور و شناخت آن‌ها تعطیل و قدرت اندیشه از آن‌ها سلب شده است. «کتاب انزلناه الیک مبارک لیدبروا آیاته و لیتذکر اولوالالباب؛ قرآن کتاب پربرکتی است که آن را به سوی تو نازل کردیم تا انسان‌ها در آیات آن بیندیشند و اهل خرد آگاه شوند»؛ لذا صاحبان اندیشه و عقل باید در آیات قرآن فکر کنند و از آن عبرت گرفته، متذکر شوند تا خود را به جایگاه اصلی انسانیت برسانند.

مولای عارفان علی علیه‌السلام فرمود: «الا لا خیر فی قراءة لیس فیها تدبر؛ آگاه باشید در قرائتی که با اندیشه همراه نباشد خیری نیست».

نکات آموزنده

۱. عدم وجود اختلافات، تضاد، تناقض و باطل در قرآن و کامل بودن آن از تمام جهات ادبی، علمی، منطقی و استدلالی، بیانگر این واقعیت است که از جانب خداوندی فرود آمده که از تمام نقص‌ها و عیب‌ها منزّه و به تمام کمالات متصف است. ۲. مردم باید بیندیشند تا حقیقت قرآن را بفهمند و تسلیم بی‌قید و شرط این کتاب آسمانی شوند.

۳. چرا در مورد محفوظ ماندن قرآن از هر گونه تحریفی در طول تاریخ هزار و چهارصد ساله نمی‌اندیشند تا پی ببرند که عامل اصلی در نزول بقا و حفظ این کتاب الهی است و به آن ایمان بیاورند؟

۴. زمانی که اندیشه همراه قرائت قرآن نباشد، این تلاوت از ثمرات و خوبی‌های دنیا و آخرت خالی خواهد شد.

۵. خداوند اعتراض می‌کند که چرا دانشمندان، به شکل مطلوب از قرآن بهره برداری و در آن تدبر نمی‌کنند و از عقل که نعمت بزرگ الهی برای رسیدن به عمق علوم قرآنی است استفاده نمی‌کنند؟

۶. آیا عدم تفکر و اندیشه برای اهل تفکر، موجب عذاب آخرتی هم خواهد بود یا نه؟ «لا یكلف الله نفسا الا وسعها لها ما کسبت و ما علیها ما اکتسبت؛ خداوند، انسان را تکلیف نمی‌کند؛ مگر به اندازه قدرتش. برای اوست آن چه از خوبی‌ها بدست می‌آورد و بر ضد اوست آن چه از بدی‌ها کسب می‌کند» پس هر کس به اندازه سرمایه خدای‌اش محاکمه می‌شود که عمر و سرمایه‌های مالی، علمی و هنری خویش را کجا صرف کردی؟

۷. سرزنش‌ها در قرآن برای عدم تفکر در این کتاب عزیز بسیار است.

۸. ارزش هر عبادت و تلاوتی به اندازه تعقل و اندیشه خواننده است.

۹. چرا انسان‌ها در مسیر خلاف فطرت حرکت می‌کنند آن جا که ابزار شناخت را تعطیل و آنرا از دست داده‌اند؟ اگر عدم اندیشه سبب از کار انداختن ابزار معرفت گردد، حتما محاکمه و عذاب دارد. چرا کار کردی که درهای حق بینی و واقع‌گرایی را از دست دادی؟ چرا زمینه‌های مساعد را تخریب کردی؟ چرا پل‌های ارتباطی را از بین بردی و چرا سرمایه‌های

(۱۴)

خدای را بدون استفاده قرار دادی؟ آیا این اسراف نبوده و نیست؟ اگر هست گناه بزرگی است و استحقاق مجازات دارد.

فصل نوزدهم

رجوع به قرآن در سخت‌ترین شرایط

امام صادق علیه‌السلام از حضرت خاتم الانبیاء نقل می‌فرماید: «فاذا التبت علیکم الفتن کقطع اللیل المظلم فعلیکم بالقرآن فانه شافع مشفع؛ زمانی که فتنه‌ها مثل شب تاریک بر شما هجوم آوردند، بر شماست که به قرآن مراجعه کنید. به درستی که قرآن شفاعت کننده‌ای است که شفاعتش نزد خداوند پذیرفته است.»

امام صادق: علیه‌السلام از اجداد بزرگوارش نقل فرمود که مردی از درد سینه‌اش نزد پیامبر علیه‌السلام شکایت کرد. حضرت فرمود: «استشف بالقرآن فان الله عزوجل یقول و شفاء لما فی الصدور؛ بوسیله قرآن شریف از محضر خداوند شفا بخواهید همانا خداوند عزیز و بزرگ می‌فرماید: قرآن شفا بخشی است برای آن چه در سینه‌ها قرار دارد

نکات آموزنده

۱. حلال مشکلات و نجات بخش در تمام فتنه‌ها و زمینه‌های مختلف قرآن است.

۲. قرآن، فیض الهی و شفاعت کننده در محضر حضرت حق است.

۳. مسلمانان وظیفه دارند در تمام شوون و ابعاد زندگی با قرآن انس داشته باشند. تا مورد عنایت این کتاب کریم قرار بگیرند ۴. قرآن شفا دهنده تمام امراض و کمبودهای روحی، جسمی و عقلی است، پس باید برای رشد و حفظ سلامت در ابعاد گوناگون به قرآن پناه بریم.

۵. مسلمین جهان و دولت‌های اسلام اگر در تمام بن‌بست‌های سیاسی و اقتصادی و نظامی و فرهنگی و فتنه‌انگیزهای آن‌ها به قرآن و خدا و پیامبر و ائمه طاهرین علیه‌السلام مراجعه می‌نمودند و هدایت خویش را از آن‌ها می‌یافتند امروز کشورهای اسلامی و حاکمان آنها این چنین دلیل و خوار و مورد تجاوز قدرت‌های استکباری چون آمریکا و اسرائیلی قرار نمی‌گرفتند. وظیفه اساسی جهان اسلام و مسلمین رجوع به خدا و قرآن و پیامبر و اهل بیت اوست، تا بتوانند عزت و عظمت و استقلال و بزرگی و کرامت خویش را باز یابند.

فصل بیستم گوش دادن به قرآن، رمز عشق الهی است

امام صادق علیه السلام فرمود: «الا من اشتاق الی الله فلیستمع کلام الله؛ کسی که مشتاق خداست، باید به سخن خدا گوش فرا دهد». چرا که عاشق همیشه صحبت نمودن معشوق خویش را انتظار می‌کشد و در زمان سخنان او لذت می‌برد تا آن جا که به هیچ چیز دیگر در زمان شیرین زبانی او توجه نمی‌کند.

نکات آموزنده

۱. هر عاشقی برای گوش دادن به کلام معشوق آماده است؛ بلکه ساعت‌ها در انتظار آن به سر می‌برد؛ پس کسی که به خواندن و گوش دادن قرآن علاقمند نیست، عاشق حقیقی خدا نیست.

۲. شوق به قرآن، رغبت و عشق به خداست؛ لذا مشتاق، برای اجرای فرمانی که آرزوی آن را در دل دارد، کوتاهی نمی‌کند. ۳. معشوق به عاشق امر کرده که پیام مرا تا آن جاکه امکان دارد، بخوان و در آنم بیندیش و عمل کن: «فاقرؤا ما تیسر من القرآن؛ هر قدر برای شما امکان دارد، قرآن بخوانید»

۴. اگر معشوقی به عاشق خود نامه بنویسد، آن را نگه می‌دارد. بارها می‌خواند. کتاب خدا، نامه معشوقی به عاشقان دل باخته خویش است.

فصل بیست و یکم

جایگاه امر و نهی در قرآن

(۱۵)

امام صادق علیه السلام فرمود: «ان القرآن زاجر و امر، یأمر الجنة و یزجر عن النار؛ همانا قرآن شریف نهی کننده و امرکننده است. به بهشت امر و از آتش منع می‌کند».

نکات آموزنده

۱. قرآن الگوهای انسان کامل را که در مسیر اطاعت از خدا و کتاب‌های آسمانی زندگی کرده‌اند، معرفی فرموده است؛ پس مایباید با مراجعه به قرآن شریف، راه انبیا و اولیا، امامان و شهیدان و صالحان را برگزینیم تا سرانجام، سعادت دنیایی و آخرتی را کسب کنیم و انزوش نیکو، در واقع امر به خوبی‌هاست.

۲. قرآن چون از تمام عیوب منزّه و امام و هادی بشر است، اطاعت از آن بدون قید و شرط و چون و چرا واجب است.

۳. عمل به قرآن، انسان را به بهشت و ترک آن از جهت عملی انسان را به جهنم می‌برد.

۴. قرآن، راه رسیدن به محضر الهی و بهشت را به انسان می‌نماید.

۵. قرآن راه‌های سقوط و نابودی بشر و نتیجه آن را که عذاب الهی در دنیا و آخرت است، نشان می‌دهد و این، در واقع نهی از رذالت‌ها و بدی‌ها است.

فصل بیست و دوم

سؤال از امت درباره قرآن

پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله وسلم فرمود: «انا اول و اقل علی العزیز الجبار یوم القیامه و کتابه و اهل بیته ثم امتی ثم اسألهم الی ما فعلتم بکتاب الله و باهل بیته؛ من و کتاب خدا و اهل بیت نخستین وارد شوندگان بر خداوند بزرگ در روز قیامت هستیم؛ بعد امت من وارد می‌شوند؛ سپس از آنها می‌پرسم با کتاب خدا و اهل بیت من چه کردید»؛ لذا رفتار و احترام، خواندن و یاد دادن، یاد گرفتن و حفظ کردن، عمل کردن و تبلیغ و بیان کردن مسلمانان درباره این دو گوه‌ر الهی

مورد باز خواست قرار می‌گیرد که آیا به وظیفه خود عمل کردند یا خیر و هر کس باید پاسخگو باشد، پس کاری کنیم که انشاءالله با سر بلندی، پاسخ مثبت و خوبی در محضر الهی داشته باشیم.

نکات آموزنده

۱. سؤال رسول گرامی از عمل به وصیتی است که فرمود: انی تارك فيکم الثقيلین ما ان تمسکتُم بهما لن تضلوا ابدا کتاب الله و عترتی اهل بیتی و انهما لن یفترقا حتی یرداعلی الحوض؛ به درستی که من در میان شما دو چیز سنگین گذاشتم اگر به این دو تمسک کنید، هرگز گمراه نمی‌شوید. کتاب خدا و عترت من و همانا آندو از یکدیگر جدا نمی‌شوند تا این که در حوض کوثر بر من وارد شوند؛ بنابراین اگر مسلمانان باقرآن و معلمان آن ارتباط فکری، اعتقادی و عملی در تمام ابعاد گوناگون داشته باشند، همیشه در جهان عزیز و سر بلند بوده و هرگز گمراه نمی‌شوند.

۲. از انسان مسلمان پرسیده می‌شود که بر خورد فکری، آموزشی، خواندن، فهمیدن و عمل کردن شما درباره قرآن و اهل بیت چه بود و چند ساعت از عمر خود را در این راه صرف کردید و چه بدست آوردید؟

۳. آیا احترام قرآن را در مجالس و در میان فرزندان و جمع حفظ کردید یا نه؟

۴. با معلمان کتاب و مفسران آن چه برخورد علمی و عملی و فکری نمودید؟

۵. آیا در تفسیر و بیان قرآن، اندیشه و خواسته خود را بر قرآن تحمیل کردید یا به دنبال فهمیدن واقعیت‌های آن و تحقق عملی آن رفتید؟

۶. آیا در پی صوت و الفاظ و ظواهر رفتید و در قبرستان‌ها و عروسی‌ها و مسافرت‌ها از آن بهره بردید یا به دنبال حقایق آن و رسیدن به کمالات انسانی بودید؟

۷. آیا با عینک بی رنگ و شفاف وارد فهم آیات الهی گردیدید یا...؟

(۱۶)

فصل بیست و سوم

عدم نگرانی با وجود قرآن

وجود مقدس حضرت سید الساجدین زین العابدین علیه السلام فرمود: «لو مات من بین المشرق و المغرب لما استوحشت بعد ان یكون القرآن معی؛ اگر همه مردم از شرق و غرب عالم بمیرند، بعد از اینکه قرآن با من باشد هیچ گونه وحشتی نمی‌کنم».

نکات آموزنده

۱. قرآن شریف در تمام نگرانی‌ها و مصیبت‌ها و تنهایی‌ها ارزش ویژه دارد. چرا که در مصیبت‌ها نقطه اتکاء و در نگرانی‌ها مددکاری کار آزمون و در تنهایی‌ها یار و یابوری ارزشمند می‌باشد.

۲. اگر هیچ کس در عالم نباشد، فقط قرآن برای انیس و مونس انسان کافی است و انسان را از وحشت و تنهایی رها می‌سازد.

۳. سخن حضرت نشان می‌دهد که معرفت ایشان به وجود و ارزش قرآن و انس با آن بسیار بالا است و ما حتی در کوچک‌ترین ناراحتی‌های روحی و جسمی و تنهایی نمی‌توانیم این مطلب را درک و در وجود خودمان عملی کنیم که با وجود خودمان عملی کنیم که با رجوع به قرآن، همه مشکلات حل و بن بست‌ها را باز و تاریکی‌ها را به نور تبدیل می‌نمایند. این‌ها همه‌اش به دلیل عدم شناخت و فهم قرآن است.

فصل بیست و چهارم

قلب قرآن

امام صادق علیه السلام فرمود: «ان لكل شیء قلب و قلب القرآن یس؛ هر چیزی قلبی دارد و قلب قرآن سوره شریفه یس است.»

«فمن قرء یس فی نهاره قبل ان یمسی کان فی نهاره من المحفوظین و المرزوقین حتی یمسی و من قرأها فی لیلہ قبل ان ینام وکل به الف ملک یحفظونه من کل شیطان رجیم و من کل آفة؛ پس کسی که در روزش قبل از شب شدن سوره یس را بخواند او در آن روز تا شب شود از حفظ شدگان می باشد و کسی که در شبش قبل از خوابیدن، آن سوره را بخواند، هزار فرشته وکیل می شوند تا او را از هر شیطان رانده شده ای و از هر افتی حفظ کنند.»

نکات آموزنده

۱. قلب، به اصل، ریشه، روح و جان شیء گویند؛ مثل جسم انسان که قلب، اصل اوست و خون را به همه اعضای کشور تن می رساند. موجب حیات و فعالیت همه اعضا می گردد.

۲. سوره یس از جهت فصاحت، بلاغت و مطالب مطرح شده در آن، نقش قلب قرآن را دارد. چنان که قلب، خون را به همه اعضا می رساند و دائماً متحرک به همه اعضا تحریک می بخشد، سوره یس هم این گونه به مسلمین جان و روح می دهد.

۳. یس، سوره ۳۶ قرآن به ترتیب فعلی دارای ۸۳ آیه و در اواخر جزء ۲۲ و اول جزء ۲۳ قرار دارد و در مدینه طیبه نازل شده و در باره توحید، وحی، نبوت، قرآن، معاد و تاریخ سه تن از انبیای الهی و مؤمنان بحث می کند که مجموعه آنها، هدایت گر و داروی شفا بخش روح و عقل و جسم همه انسان ها است.

فصل بیست و پنجم

عروس قرآن

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله وسلم فرمود: «لکل شیء عروس و عروس القرآن سورة الرحمن جل ذکره؛ هر چیزی عروسی دارد و عروس قرآن هم سوره الرحمن است که ذکر و یاد آن عظیم است»

«من قرأ سورة الرحمن رحم الله ضعفه و ادى شكر ما انعم الله علیه؛ هر کس سوره الرحمن را بخواند، خداوند به ناتوانی او رحم می کند و شکر نعمت هائی را که به او داده، ادا می نماید.»

(۱۷)

نکات آموزنده

۱. عروس جلوه زیبایی است.

۲. عروسی، نهایت جلوه ظاهری فرد است.

۳. عروسی، نهایت جلوه قردانی است.

۴. در عروسی، همه به سبب عظمت و بزرگی آن حضور دارند و هدیه می دهند.

۵. قرآن در فصاحت، بلاغت، معنا و مفهوم دارد؛ به گونه ای که همه ادیان آنرا نظاره می کنند و شگفت زده می شوند و عظمت آن را در می یابند و به ساحت مقدس آن تواضع کرده، چشم روشنی می گویند و هدیه می دهند؛ بدین جهت، انسان

باید راه شرف، عزت، استقلال، اندیشه و کمال خویش را در گرو اطاعت بی چون و چرا از خدا، قرآن، وحی، نبوت، امامت، ولایت، عقل، قلب و وجدان سالم بداند تا به کمالات واقعی انسانی نایل آید.

فصل بیست و ششم

قرآن و اندیشمندان

«کتاب انزلناه الیک مبارک لیدبروا آیاته ولیتذکر اولوالالباب؛ کتابی با برکت به سوی تو نازل کردیم، برای اینکه اهل تفکر در آیات آن اندیشه نموده و همه خیرها و خوبی‌های آن را به نفس و عقل و درک خویش یادآور شوند» «افلا یتدبرون القرآن و لو کان من عند غیر الله لوجدوا فیه اختلافاً کثیراً؛ آیا در قرآن نمی‌اندیشید و اگر این کتاب آسمانی از جانب غیر خدا بود، هر آینه در آن اختلافات فراوانی می‌یافتند».

«افلا یتدبرون القرآن ام علی قلوب اقفالها؛ آیا در قرآن تفکر و تأمل نمی‌کنند یا اینکه بر دل‌های آنها قفل زده شده است». به راستی چرا انسان‌ها لیاقت و توفیق اندیشه را از دست داده‌اند؟ چرا بشر برای شناخت اصل وجود و حقیقت هستی، از کتاب مبینی که همه علوم در آن بیان شده بهره نمی‌گیرد و از ابزار شناخت و معرفت سود نمی‌برد تا حقیقت خود را در هر دو سرای دنیا و آخرت و برزخ و دوزخ باز یابد. کفران نعمت الهی آن است که انسان از این نعمت عظیم که معدن و مرکز علوم است، بی بهره باشد جاهل بیاید و جاهلانه برود و این مرگ جاهلیت است؛ که موجب سقوط انسان می‌گردد.

خداوند در قرآن فرموده: «ان شر الدواب عند الله الصم البکم الذین لا یعقلون؛ به درستی که بدترین جنبنندگان در پیشگاه خداوند سبحان کسانی هستند که از شنیدن و گفتن حق کر و لال بوده اندیشه نمی‌کنند» یعنی رفتار و کردار و گفتار عقلایی را تعطیل کرده و به شعور و شناخت و کارایی و نجات بخش و اندیشه و ابزار درک بی توجهند.

اندیشمندان همیشه در اقلیت هستند. قرآن شریف می‌فرماید: «اکثرهم لایعقلون؛ بیشتر مردم از نیروی عظیم عقلانی در کمال و هدایت استفاده نمی‌کنند قرآن شریف بارها به تدبیر، تفکر و تعقل امر فرموده ترک کنندگان اندیشه را به شدت توبیخ کرده است؛ در این سهخ آیات انسان‌هایی که از ابزار شناخت و معرفت بهره نمی‌برند، سرزنش و و پست‌ترین جنبنندگان هستی معرفی شده‌اند.

به راستی چرا انسان باید مقام شامخ خلیفه الهی خود را از دست بدهد؟ چرا انسان باید مقام شامخ خلیفه الهی خود را از دست بدهد؟ چرا هستی خود را کشف نکند و به جوهره وجودی خویش پی نبرد؟ باید گفت که غرایز قلدر و نیرومند، عقل، اعتقاد و ایمان انسان را هدف قرار داده و ساقط کرده و او را از اندیشه باز داشته و خلع سلاح نموده است. در این صورت انسان ابزار دفاعی خویش را از دست داده و تسلیم دشمن درونی و بیرونی شده و اسارت خود را آغاز کرده است. او اسیر جلوه‌های دنیا، مدرک، پول، ریاست، زیبایی و خواسته‌های نفسانی و شیطانی گردیده و از فطرت و آفرینش خود که آزادی و استقلال است، ساقط شده در دام غیر خدا و شیاطین انسی و جنی سقوط نموده است.

نکات آموزنده

(۱۸)

۱. اندیشه رمز موفقیت فهم قرآن شریف در جهت استخراج علوم آن باشد.

۲. دل‌های اندیشمندان ظرف سخنان نورانی الهی است.

۳. دل‌هایی که در حجاب گناه و عصیان قرار گرفته و آلوده به غیر خدا شدند، لیاقت جایگاه وحی الهی را ندارند.

۴. تعادل و توازن ادبی، علمی، قانونی این کتاب عزیز در طول تاریخ میلیاردها انسان را به خود جذب نموده است و هزاران اندیشمند را وادار به قلم زدن و نوشتن و بیان کردن مطالب دریای عمیق علمی نموده است.

فصل بیست و هفتم

امام صادق علیه السلام فرمود: «من قرأ القرآن و هو شاب مؤمن اختلط القرآن بلحمه ودمه و جعله الله عزوجل مع السفرة الكرامة البررة و كان القرآن حبيزا عنه يوم القيامة؛ کسی که در حال جوانی و ایمان قرآن بخواند تا قرآن با گوشت و خونش مخلوط گردد، خداوند عزوجل این قاری را با سفیران کریم و خوب خویش قرار می‌دهد و قرآن مانعی بین او و آتش و عذاب الهی می‌گردد.» در روز قیامت قرآن کریم خطاب به پروردگارش می‌فرماید: «یا رب ان کل عامل قد اصاب اجر عمله غیر عاملی فبلغ به اکرم عطایاک؛ ای پروردگار من هر عمل کننده‌ای غیر از عمل کنندگان به من ثواب و پاداششان رسیدند؛ پس به آن خواننده قرآن که عمل به آن نموده با کرامت‌ترین هدیه هایت را برسان.»

«قال فيكسوه الله العزيز الجبار حلتين من حلل الجنة و يو ضع على رأسه تاج الكرامة ثم يقال له هل ارضيناك فيه؛ خداوند بر آن جوان، دو لباس از لباس‌های بهشت می‌پوشاند و بر سرش تاج کرامت قرار می‌دهد؛ سپس به قرآن گفته می‌شود که آیا تو را درباره آن قاری راضی کردیم؟»

«فيقول القرآن يا رب قد كنت ارغب له فيما هو افضل من هذا فيعطى الامان بيمينه و الخلد بيساره ثم يدخل الجنة فيقال له اقرء واصعد درجة ثم يقل له هل بلغنا به و ارضيناك فيقول نعم؛ قرآن می‌فرماید: ای پروردگار من تمایل دارم بالاتر از این لباس و تاج کرامت به او عطا شود؛ سپس خداوند خواسته قرآن را اجابت نموده امان نامه را به دست راست او و زندگی جاوید در بهشت را در دست چپش قرار می‌دهد سپس وارد بهشت می‌کند و به او گفته می‌شود: بخوان و درجه ایی بالا برو؛ پس به قرآن گفته می‌شود: آیا این قاری را به کمالاتش رساندیم و آیا با این هدایا و مقامات تو را راضی نمودیم؟ قرآن می‌فرماید بله.»

حضرت فرمود: «و من قرأه كثيرا و تعاهده بمشقة من شدة حفظه اعطاه الله عزوجل اجر هذا مرتين؛ کسی که قرآن را زیاد بخواند و سختی آن را ه سبب دشواری حفظ تحمل کند، خداوند پاداش این فرد را دو برابر می‌دهد.»

نکات آموزنده

۱. انسان با انس و احترام و عمل همه جانبه به قرآن، بالاترین وجود را در محضر خداوند کب نموده، او را مدافع خویش در دنیا و آخرت قرار می‌دهد.
۲. روزی که هیچ ثروت، ریاست و عنوان دنیایی برای انسان کارساز نیست، قرآن بزرگترین واسطه فیض برای گرفتن کمالات از محضر الهی است.
۳. انس با قرآن، انسان را در جوار رحمت الهی به بهترین کمالات دنیایی و آخرتی می‌رساند.
۴. عطایای الهی در این بیانات، بیانگر مقامات قرب الهی و زینت بخش انسان است.
۵. جوانان عزیز و همه مسلمین باید به سوی این دریای بیکران علوم الهی حرکت کنند تا وجود خود را با الهام بخشی نورانی از قرآن زینت دهند تا به تأسف و حسرت‌های روز قیامت گرفتار نشوند که سودی نخواهد داشت. از کتاب و عترت نباید فاصله گرفت عمر و عمل و اندیشه خویش را باید در این راه صرف کرد تا سرفرازی دنیا و آخرت رابه دست آورد و بر

دشمنان داخلی و خارجی و نفسانی پیروز شد؛ پس باید با تمسک به ریسمان کتاب و عترت، برای رسیدن به عزت‌ها و پیروزی‌ها دریغ نورزیم و از این کلام کتاب خدا استفاده کنیم تا به عذاب و قهر الهی در دنیا و آخرت گرفتار نشده و در جهنم سقوط نکنیم؛ بلکه در محضر حضرت رب العالمین و جوار رحمت انبیای عظام و اولیای الهی و قرآن شریف جای بگیریم.

۶. در ایام جوانی انس با تلاوت و فهم، درک و عمل به قرآن موجب آمیزش این کتاب الهی با تمام اعضای بدن انسان می‌گردد. و خداوند به وسیله مأموران رحمت خویش از این گونه جوانان حمایت نموده و از عذاب و خشم خود آن‌ها را دور و زیر چتر رحمت و عنایت خویش قرار می‌دهد.

نزول تدریجی دفعی قرآن

راوی می‌گوید از امام صادق علیه‌السلام در باره تفسیر آیه: شهر رمضان الذی انزل فیہ القرآن «و انما انزل فی عشرين سنة بین اوله و آخره؟» در باره ماه رمضان، ماهی که قرآن در آن نازل شد پرسیدم در حالی که قرآن اول تا آخرش در مدت بیست سال نازل شده است فرمود: «نزل القرآن جملة واحدة فی شهر رمضان الی البیت المعمور ثم نزل فی طول عشرين سنة؛ همه به صورت يك جمله واحده در ماه رمضان به سوی خانه آباد شده فرود آمد این نزول دفعی است و بعد در طول بیست سال بر پیامبر اکرم نازل شد؛ سپس از قول پیامبر فرمود: «نزلت صحف ابراهیم فی اول لیلة من شهر رمضان و انزلت التوراة لست مضین من شهر رمضان و انزل الانجیل لثلاث عشرة لیلة خلت من شهر رمضان و انزل الزبور لثمان عشر خلون من شهر رمضان و انزل القرآن فی ثلاث و عشرين من شهر رمضان؛ صحف ابراهیم علیه‌السلام در شب اول ماه رمضان نازل شد و تورات موسی علیه‌السلام در شب ششم ماه رمضان نازل گشت و انجیل عیسی علیه‌السلام در شب سیزدهم فرود آمد و زبور داود علیه‌السلام در شب هیجدهم رمضان نازل شد و قرآن محمد صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم در شب بیست سوم رمضان نازل گشت .

نکات آموزنده

۱. قرآن در شب بیست و سوم نازل شده و همین، بهترین دلیل برای بیان شب قدر است .
۲. نزول تدریجی و دفعی برای فردی چون رسول خدا صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و امت، در جهت تفهیم و جذب بهتر دارا می‌باشد
۳. رهبر باید از ابتدا نقشه کامل يك انسان الهی را بداند؛ پس نزول دفعی لازم بوده است، و تدریجا نقشه، برای اجرا لازم است .
۴. مراد از بیت معمور چیست؟ هم ردیف کعبه، در عرش الهی، خانه‌ای است که محل توبه عرشیان و طواف آنهاست .
۵. نزول تدریجی قرآن به مناسبت‌های گوناگون، از جهت تربیتی، اخلاقی و کاربردی تأثیراتی دارد که موجب روشن شدن تفسیر آیات و بیان مصداق‌های آنها می‌گردد .

فصل بیست و نهم

رمضان، بهار قرآن

امام باقر علیه‌السلام فرمود: «لکل شیء ربیع و ربیع القرآن شهر رمضان؛ هر چیزی بهاری دارد و بهار قرآن، ماه مبارک رمضان است».

نکات آموزنده

۱. هم چنان که تاثیر پذیری گیاهان از آب و هوا و رشد آنها در فصل بهار بهتر و بیشتر است؛ نفوس انسانی هم در ماه رمضان در حال روزه و عبادت تأثیر پذیری از قرآن شریف آمادگی بیشتری دارد .
۲. چنان که گیاهان در بهار رشد و طراوت و زیبایی خاصی دارند، انسان‌ها هم در ماه رمضان در جهت اهداف عالی الهی

فصل سیام

زیبایی قرآن امام صادق علیه السلام از پیامبر صلی الله علیه و آله وسلم نقل فرمود: «لکل شیء حلیة و حلیة القرآن الصوت الحسن؛ هر چیزی زینتی دارد و زینت قرآن در گرو صدای زیباست».

امام صادق علیه السلام فرمود: کان علی بن الحسین صلوات الله علیه احسن الناس صوتا بالقرآن و کان السقاؤون یمرون فیقفون ببابه یسمعون قراءته؛ امام سجاد، بهترین مردم از جهت صوت قرآن بود و آب رسانی که می گذشتند، در مقابل خانه حضرت می ایستادند و به قرائت قرآن او گوش می دادند». آری این جاذبه معنوی موجب فراموشی سنگینی مشك آب و مشقت روحی می گردد. رسول گرامی اسلام فرمود: «لم یعط امتی اقل من ثلاث: الجمال و الصوت الحسن و الحفظ؛ به امت من کمتر از سه داده نشده: زیبایی، صدای نیکو، حفظ نمودن»

نکات آموزنده

۱. جاذبه صوت قرآن حضرت سجاد علیه السلام آن قدر بالا بوده که شیرینی و زیبایی قرآن بر روح و روان آنان موجب فراموشی خستگی جسم گشته است.

۲. انسان باید از نعمت های الهی مثل ظواهر و صدای زیبا و حافظه در جهت و اهداف صاحب نعمت استفاده کند و گرنه کفران نعمت و ناسپاسی نموده است.

۳. زیبایی در ادبیات، فصاحت و بلاغت کلام و آهنگ کلمات که دوست و دشمن به آن اعتراف دارند، تأثیرات بسیاری داشته در زیبایی ترتیل و صوت و آهنگ آن ها دارد.

۴. قرآن بارها مبارز طلبیده و هیچ کس تاکنون نتوانسته است مثل قرآن کتابی، علمی، قانونی، حیات بخش و نجات دهنده تدوین نماید، که خواندن آن به صورت های ترتیل و صوت به زیبایی و آهنگ آن برسد.

فصل سی و یکم

ارزش تلاوت قرآن در خانه

پیامبر گرامی اسلام صلی الله علیه و آله وسلم فرمود: «نوروا بیوتکم بتلاوة القرآن خانه های خود را با تلاوت قرآن کریم نورانی کنید».

این معنویت و نورانیت برای اهل دل روشن است و دیگران نیز می توانند آن را درک کنند. نور حق یعنی: «الله نور السموات و الارض؛ خداوند نور آسمان ها و زمین است».

خلاصه: نور خدا و حق را در خانه های خود حاکم کنید تا امورتان رنگ الهی گرفته و از آن بهره مند شوید. «و لا تتخذوها قبورا كما فعلت اليهود و النصارى صلوا فی الكنائس و البیوع و عطلوا بیوتهم؛ شما مسلمانان قرائت کتاب آسمانی را بر سر قبرها نرید؛ چنان که یهودیها و مسیحیها نما را در معابد و کلیساها اقامه نموده و خانه های خود را از عبادت خدا تعطیل کردند».

«فان البیت اذا کثر فیه تلاوة القرآن کثر خیره و اتسع اهله و اضاء لاهله السماء كما تضى نجوم السماء لاهل الدنيا؛ همانا هنگامی که در خانه ها قرآن زیاد تلاوت شود، خیراتش فراوان می شود و اهل آن خانه توسعه می یابد و این خانه ها برای اهل آسمان ها نور می دهند؛ چنان که ستارگان برای اهل زمین نور افشانی می نمایند».

امام صادق علیه السلام فرمود: «ان البیت اذا کان فیه المرء المسلم یتلو القرآن یتراءه اهل السماء كما یتراءى لاهل الدنيا الكواكب الدرئ فی السماء؛ همانا وقتی مرد مسلمان در خانه قرآن تلاوت می کند، عرشیان و آسمانیان او را مثل يك ستاره درخشان می بینند».

مولای عارفان علی علیه السلام می فرمود: البیت الذی یقرء فیہ القرآن ویذکر الله عزوجل فیہ تكثر برکتہ و تحضره الملائکة و تهجره الشیاطین و یضیء لاهل السماء کما تضىء الکواکب لاهل الارض؛ خانهای که در آن قرآن تلاوت شود و خداوند یاد شود، برکات الهی در آن خانه زیاد می شود و فرشتگان الهی در خانه حاضر و شیاطین از این خانه خارج می شوند، و این خانه برای اهل آسمانها نور می دهد؛ چنان که ستارگان برای اهل زمین نور افشانی می نمایند».

حضرت در ادامه فرمود: «وان البیت الذی لا یقرأ فیہ القرآن ولا یذکر الله عزوجل فیہ نقل برکتہ و تهجره الملائکة و تحضره الشیاطین؛ همانا خانهای که در آن قرآن خوانده نشود و خداوند یاد نگردد، برکاتش کاسته می شود و ملائکه از این خانه هجرت نموده و شیطانها حاضر می شوند».

واقعا چه ارزشی بالاتر از این که خانه انسان محل رفت و آمد عرشیان و ملائکه گردد، و این افتخار و ارزش از مقامات معصوم علیه السلام است نصیب انسان گردد.

نکات آموزنده

۱. وجود عرشیان برای انسان، مایه خیرات و برکات در تمام جهات مادی و معنوی، دنیایی و آخرتی است.
۲. از جهت تربیتی باید روبروی فرزندان خردسال عبادت کرد تا در ارواح و جانها و دل های آنها مؤثر گردد.
۳. برای برکات و فرود آمدن ملائکه در خانه باید عبادت و تلاوت قرآن را در منازل زنده نمود.
۴. قرآن بریا زنده هاست؛ قیل از این که برای مرده ها باشد؛ پس در هر جا هستیم قرآن بخوانیم و اهمیت تلاوت قرآن از جهت زمان و مکان باید مورد توجه قرار داد.
۵. تلاوت کتاب خدا و سخنان الهی از جهات دنیایی و آخرتی و خیرات مادی و معنوی و توسعه زندگی در ابعاد گوناگون تأثیر بسیار والایی دارد.
۶. کسانی از اهل زمین که با کلام آسمانی انس دارند، نزد عرشیان و آسمانیان معروف و نورانی و شناخته شده اند.
۷. انسان هر مقدار در خانه برای کتاب الهی از جهات قرانت، آموزش، عمل و احترام به آن اهمیت قایل شود، به همان مقدار مراتبی از کمالات معنوی و مادی را از باب علت و معلول به دست می آورد و کوتاهی در این امر، موجب محروم شدن از حقایق و برکات و خیرات الهی است و نزد آسمانیان غریب و نا آشنا می گردد.
۸. اگر در روایات مرد بیان شده از باب غلبه و برتری است و قطعا شامل حال زنان هم می شود: «من عمل صالحا من ذکر او انثی و هو مؤمن فاولئک یدخلون الجنة یرزقون فیها بغير حساب؛ از مرد وزن کسی که عمل خوبی را انجام دهد، در حالی که ایمان دارد، داخل بهشت می گردد و بدون حساب در بهشت روزی داده می شود». اگر همه اهل خانه قرآن را تلاوت کنند و آن را محترم شمارند، نورانیت منزل به مراتب عالی تر و بالاتر و پربرکت تر خواهد شد.
۹. مکانها و انسانها بدون تعلق و ارتباط با خدا ارزشی ندارند. عظمتها همه با بزرگی و عظمت الهی وجود می یابد و ارتباط با خدا که با تحقق واجبات و ترک محرمات و تلاوت قرآن و ذکر و دعا و توسل حال می شود، انسان را به تکامل و تنعالی می رساند.
۱۰. زمانی که شیاطین، ریشه کن شده و جایی برای سرمایه گذاری و فعالیت خود نمی بینند، راهی جز خارج شدن از نفوس انسانی را ندارند. امام خمینی بنیانگذار جمهوری اسلامی ایران را ببینیم که تمام شیاطین دنیا را از نفوذ در خود نا امید کرد و همه احساس کردند که تلاش برای گول زدن و فریب او بی ثمر است.
۱۱. در پی خارج شدن ملائکه، از دلها و خانهها، راه برای ورود شیاطین جنی و انسی باز می گردد و همین منشأ و علت همه گناهان، ذلتها، سقوطها و عذابهای دنیایی و آخرتی می باشد.
۱۲. خانه هایی که در آن قرآن حضور ندارد، برای آسمانیان روشن نیست؛ زیرا تاریک و ظلمانی بوده و حق و واقعیتها

در آن مکان‌ها حضور و جلوه‌های ندارد .

۱۳. بی‌توجهی و بی‌احترامی به خدا و عدم ارتباط با او و وحی و نبوت و امامت، انسان را از حدود و مرز تکامل انسانی خارج می‌سازد .

فصل سی و دوم

اعراض از قرآن

«و من اعرض عن ذکری فان له معیشة ضنکا و نحسره یوم القیامة اعمی ؛ کسی که از یاد من روی برگرداند ، همانا زندگی سختی خواهد داشت و روز قیامت او را کور محشور می‌کنیم».

انسانی «قال رب لم حشرنتی اعمی و قد کنت بصیرا ؛ برای چه مرا کور محشور کردی ؛ در حالی که بینا بودم».

«قال کذک انتک ءایتنا فنسیتها و کذک الیوم تنسی ؛ خداوند فرمود : این گونه آیات ما به سوی تو آمد و آن را فراموش کردی و امروز چنین فراموش می‌شوی».

«و کذک نجزی من اسرف و لم یومن بایت ربه و لعذاب الاخرة اشد و ابقی ؛ و این گونه مجازات می‌کنیم و حالی که عذاب آخرت قطعا شدیدتر و باقی‌تر است».

نکات آموزنده

۱. انسان در پر تو بی‌توجهی به قرآن، گرفتار مشکلات و مصیبت‌های دنیایی و آخرتی و مریضی‌ها می‌شود و آرامش و آسایش و خوشی را از دست می‌دهد .

۲. انسان بی‌اعتنا به قرآن، در آخرت گرفتار کوری می‌شود؛ یعنی چشم واقع بینی را از دست می‌دهد و حقایق روز قیامت و بهشت را نمی‌بیند. این افراد که در دنیا از دیدن، فهمیدن و شنیدن قرآن محروم بودند و آن را فراموش کردند در آخرت هم خداوند آن‌ها را فراموش و دچار شدیدترین و پاینده‌ترین عذاب خود می‌کند .

۳. پیام برای عزت دنیا و آخرت خود، در پیشگاه الهی با مبدأ و معاد و وحی و نبوت قرآن و اهل بیت، انس بگیریم تا سعادت‌های انسانی را به دست آوریم .

فصل سی و سوم

بهترین روش قرآن خواندن

رسول گرامی اسلام صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم فرمود: «اقروا القرآن بألحان العرب و اصواتها؛ قرآن را با لحن و لهجه عرب بخوانید و صوت عربی را در آن مراعات کنید» امام صادق علیه‌السلام فرمود: «ان القرآن نزل بالحزن فاقرؤوه بالحزن؛ همانا قرآن، با اندوه و غصه‌ها و ترس‌ها نازل شد؛ پس آن را با حزن بخوانید». زیرا مخالفت‌های دشمنان اسلام در مکه و مدینه مرکز وحی الهی در طول بیست و سه سال رسالت پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و جنگ‌های داخلی و خارجی و شکنجه‌های روحی و جسمی شاید از عوامل غم و غصه‌ها و اندوه‌ها بوده است .

امام فرمود: «اعرب القرآن فانه عربی؛ قرآن را با حرکات و صوت و لهجه عربی بخوانید؛ به درستی که آن عربی است».

نبی اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم فرمود: «ان الرجل الاعجمی من امتی لیقرأ القرآن بعجمیة فترفعه الملائکه علی عربیة؛ همانا مرد فارسی زبان از امت من قرآن را به فارسی می‌خواند؛ سپس ملائکه طبق زبان عربی آن را بالا می‌برند» و این گونه در زیباترین اسلوب و لهجه و قرائت و ترتیل به محضر حضرت حق عرضه می‌گردد.

۱. هر کلامی زبانی را باید با لهجه روشن خودش خواند تا زیبایی اش ظاهر و جاذبه روشن گردد .
۲. صوت غم‌انگیز در آیات قرآن، از باب تقدم خوف بر رجاست و پیامبر صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم فرمود: سوره واقعه و هود مرا پیر کرد .

(۲۳)

۳. بهترین جاذبه‌ها را در میان لهجه‌ها و صوت‌ها، زبان عربی دارا می‌باشد .
۴. خداوند عمل را از هر کس به اندازه استطاعت و قدرتش می‌خواهد؛ لذا قاریان غیر عرب به مقدار توانایی شان قرآن را قرائت می‌نمایند .
۵. قرآن با هر لهجه‌ای خوانده می‌شود، در پیشگاه الهی به صورت عربی مقبول می‌افتد .

فصل سی و چهارم

تقسیم بندی علوم قرآنی

حضرت علی علیه‌السلام می‌فرماید: «نزل القرآن اثلاثاً: ثلث فینا و عدونا و ثلث سنن و امثال و ثلث فرائض و احکام؛ قرآن به سه صورت نازل شد: یک سوم آن در مورد ما اهل بیت و دشمنان ما و یک سوم دیگر آن در مورد مستحبات و روش‌های عملی و نمونه‌های انسانی و مثال‌ها برای فهم و مصداق‌ها و یک سوم دیگر در مورد واجبات و احکام الهی است.»

از امام صادق علیه‌السلام نقل شده که فرمود

(۲۴)